

ביאורים לפרקי אבות

ו רבי אלעזר איש ברתותא אומר: תן לו משלך, שאתה ושךך שלך. וכן בדרוד⁽⁶⁾, הוא אומר: כי ממך הכל ומיךך נתנו לך. רבי יעקב אומר: המהלך בדרך⁽⁷⁾ ושונה, ומפסיק במשנתו ואומר: מה נאה אילן זה מה נאה ניר⁽⁸⁾ זה, מעלה עליו הכתוב⁽⁹⁾ באלו מתחייב בנפשו:

ת"א: (א) דברי הימים א' כט יד.

~ פירוש ר"ע מברסגורא ~

במה שרואים בעיניהם. ויש אומרים, דאשמועינן רבותא דאף על גב דעל ידי כן הוא מברך ברוך שכתב לו בעולמו, אף על פי כן מעלין עליו כאלו מתחייב בנפשו, מפני שהפסיק במשנתו: ניר. תלם המחרשה, כמו נירו לכם ניר (רמ"ד):

תן לו משלך. לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך, ושאנך נותן משלך, לא מגופך ולא מממונך, שאתה ובממונך שלו: מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שיהיה בטלה, אלא שדבר בהנה שדרך הולכי דרכים לדבר

~ עיקר תוספות יו"ט ~

אפלו הכי הוי הפסק. דרך חיים: (ה) מעלה עליו הכתוב. סמיך ליה על פסוק הקטפים מלוח עלי שים, דדרשהוה על הפוסקים מדברי תורה, וכן מתרגם דשקין פתגמי אורייתא מן לוח לבהון מטול מלי דעלמא. וכיון שכן הוא מתרגם מלתא דפשיטא הוא ואין צריך להזכירו בהדיא, וסמך על המבין בו. מדרש שמואל. ואמר כאלו בו. צריך לומר דהכא לא הוי אלא הפסק דרך עראי ומיך הוא חזון אל משנתו, אבל לעיל משנה ד' קאמר דמפנה לבו לבטלה. ולפירוש השני שכתב הר"ב דהכא במברך בו, מעקרא לא קשיא. ועין תוספות יום טוב:

(6) וכן בדרוד. על אותו מעשה שקבץ כסף וזהב לבית המקדש אמר דוד פסוק זה. רש"י. ומשום דאיכא למדחי, דדלמא דוד שאני שהתנדב לבית המקדש שהשם יתברך צוה עליו בפרטות והיה בהניח וגו', אי נמי רבים שאני, לכה לא אמר שנאמר כי ממך הכל וגו', לפי שאינה ראיה גמורה. דרך חיים: (8) בדרך. שהוא מקום סכנה. ויש מפרשים דלא דוקא, אלא הוא הדין בבית, אלא דבדרך שכיחי אילן וניר ואפשר שיפסיק: (9) ניר. דלא תימא דוקא אילן שהוא רואהו מרחוק ואומר מה נאה שזה ודאי שמפסיק, אלא אפלו ניר שנמצא בצדו כשהוא מהלך

~ משיחת ש"פ במדבר ה'תנש"א ~

...יעדער איד זאל צוגעבן אַ חידוש – בכמות ובאיכות – אין לימוד התורה, סיי אין די שיעורים כלליים השווים לכל נפש, כולל ובמיוחד בזמנים אלו – אין אמירת פרקי אבות בכל שבתות הקיץ, ומה טוב – אז מזאל לערנען איין משנה (אדער עטלעכע משניות) בעיון, בהבנה והשגה...

(ספר השיחות תנש"א עמ' 560)

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ז

ז) תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו לך

בממונו כרצונו, והוא החליט ליתנו לצדקה. נמצא שבענין הצדקה האדם הוא „מציאות“ על פי תורה והממון הוא שלו דוקא. ולכן אמר

תן לו משלו – אם כי הממון הוא לכאורה שלך, הרי אתה ושלך שלו – הכח על זה עצמו שיהי' לך ממון משלך בא מלמעלה, וכן עצם הכח לבחור („אתה“) גם כן „שלו“. ולכן יש לקיים גם מצוה זו מתוך הרגש של ביטול וענוה.

וכן בדוד הוא אומר – גם בדוד המלך מצינו ענין זה, שהי' בתכלית הרוממות וההתנשאות על פי תורה, וביחד עם זה הי' בתכלית הביטול והענוה.⁵

כי ממך הכל ומידך נתנו לך – הכתוב מדבר בכסף שנדבו בני ישראל לצורך בנין בית המקדש בירושלים. ובשניהם (בית המקדש וירושלים) מודגש יתרון וחשיבות עבודת המטה. בית המקדש – תכלית הכוונה היא בבית המקדש הגשמי, הנבנית על ידי בני ישראל, ולא בבית המקדש הרוחני שלמעלה. ירושלים – רז"ל אמרו, „לא אבא בירושלים של מעלה עד שאבא בירושלים של מטה“, הרי שיש יתרון בירושלים של מטה דוקא. ובכל זאת אמר דוד על זה „כי ממך הכל ומידך נתנו לך“.⁶

השאלות במשנתנו: א. התנא מלמדנו שלא תהא עינו של אדם צרה בנתינת צדקה, כיון שאינו נותן משלו אלא משל הקב"ה, ואם כן הו"ל לומר רק „כי שלך שלו“, ולמה מוסיף „שאתה ושלך שלו“. וכמו כן הו"ל להעתיק מהכתוב שמסתייע ממנו רק התיבות „ומידך נתנו לך“ („שלך שלו“) ולא התיבות „כי ממך הכל“ („שאתה שלו“). ב. למה הוצרך התנא להסתייע ממה שנאמר „כי ממך הכל“, והרי רעיון זה נפוץ בתנ"ך, החל מהפסוק הראשון בתורה, „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ“. ג. מדוע מאריך בלשונו „וכן בדוד הוא אומר“, ולא אמר בקצרה „שנאמר כי ממך הכל ומידך נתנו לך“.

והביאור:

התנא מלמדנו שגם בענינים של עבודת ה' בהם האדם הוא „מציאות“ על פי תורה צריך להיות הרגש של ביטול וענוה, מתוך הכרה שהכל בא מלמעלה – „שאתה ושלך שלו“, ונקט לדוגמה מצוות צדקה: האדם חייב ליתן צדקה מממון שלו דוקא (בדוגמת מה שמצינו בקדשים⁷ ש„כל דבר שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין“), ועליו ליתן רק מעשר או חומש⁸, היינו שהממון חייב להיות שלו על פי תורה. ויתירה מזו: הרי יש לו בחירה חפשית לעשות

1) מאירי. 2) ראה לקו"ת במדבר ו, ג: שאין אדם עושה מאומה מצד עצמו. 3) מנחות פב, א. 4) שו"ע יו"ד סרמ"ח. 5) ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ו: כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול כו' כך צוהו להיות לבו בקרבו שפלו כו'. 6) תענית ת, ב. 7) משיחת ש"פ שלח תשל"ז – על פי רשימת השומעים בלבד.

